

7. Sirenko N., Prokopenko N., Poltorak A., Melnyk O., Trusevich I. Behavioral approach to monitoring the financial security of state. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41. № 1. pp. 107-117. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2019.10>.
8. Stiglitz J. E. *Economics of the Public Sector*, 3rd ed., W.W. Norton & Co, New York. 2000.
9. Артеменко Л. Людський капітал: наукові підходи та стан формування в Україні. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/20469/4/Stattja_%28ljud_k_%29.pdf (дата звернення: 01.09.2020).
10. Вишневська О. М., Машевська Я., Клименко В. Складові і чинники впливу на формування економічної безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 924-927.
11. Лех Т.А. Концепція формування та відтворення людського капіталу. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/> (дата звернення: 01.09.2020).
12. Пержун В., Пержун І. Фактор людського капіталу в процесі реалізації соціальної кадрової політики. *Релігія та Соціум*. 2014. №3-4 (15-16). С. 117-122.

Annotation. Emphasis is placed on the need to apply a systematic approach to understanding the essence of "security" in its various manifestations, transfer to the legal plane creative scientific potential in order to form a balanced systemic basis that will form an effective mechanism for strengthening financial security. It is noted that vital capital, which we understand as a certain energy resource of man, which can develop in the process of human life and personal development, should be considered as a source of strengthening the financial security of the state.

ІТ-НОВАЦІЇ У ВЕДЕННІ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

Н.В. ПОТРИВАЄВА,
д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування,

Ю.В. ТЕРЕЩЕНКО,
здобувач вищої освіти,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація. У роботі обґрунтовано актуальність впровадження інноваційних досягнень у цифровізацію безготівкових розрахунків. Розглянуто особливості здійснення розрахунків в умовах поширення безготівкових операцій з використанням платіжних карток. Визначено основні переваги сучасної системи організації безготівкових розрахунків з використанням цифрових технологій.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, платіжні картки, платіжні системи, цифрові технології, грошові кошти.

Раціональна система грошових розрахунків є запорукою успішної фінансового-господарської діяльності діючих суб'єктів української економіки. За сучасних ринкових умов саме безготівкові розрахунки набувають все більшого значення, від належної організації яких залежить не тільки ефективність функціонування кожного суб'єкта підприємницької діяльності, а й економіки в цілому. Безготівкові розрахунки наразі охоплюють платежі, пов'язані з: рухом суспільного продукту; розподілом і перерозподілом національного доходу; товарами (роботами, послугами); формуванням доходів бюджету і здійсненням бюджетних видатків; джерелами капітальних вкладень; фінансуванням підприємств; бюджетними, внутрішньогалузевими та внутрішньогосподарським перерозподілом грошових коштів; отриманням і погашенням банківських позик; виплатою і використанням частини грошових доходів населення тощо.

Забезпечення фінансової доступності, швидке поширення безконтактних і мобільних платежів, впровадження нових платіжних систем стають поштовхом стрімкому розвитку інформаційних технологій та зростанню безготівкових платежів. Використання готівки в усьому світі протягом багатьох років неухильно скорочується, чому сприяє зростання числа цифрових інструментів, які роблять платежі ще більш зручними, спонукаючи споживачів вимагати більш швидких і зручних способів оплати. Розвиток безготівкових платежів безпосередньо залежить від впровадження цифрових технологій у різні сфери життя. Поширення безготівкових розрахунків зменшує готівкове навантаження на фінансову систему країни, що є запорукою зростання ліквідності і підвищення капіталізації банківського сектору та фінансової системи в цілому [1]. Отже, питання впровадження інноваційних досягнень у цифровізацію безготівкового процесу наразі є актуальним та важливим напрямом розвитку всіх сфер економіки України.

Дослідженням тенденцій та перспектив розвитку системи безготівкових розрахунків присвячено багато праць як вітчизняних науковців М. Кльоби [2], О.І. Мельник [3], Л. Некрасенко [4], Б. Пшик [5], О. Смолянської [4],

О. Сергеевої [6], Л. Чуприни [7] та ін., так і зарубіжних вчених Д. Габора [8], С. Брукса [8], Г.А. Паноса [9], Д. Уілсона [9] та ін. Потрібно зауважити, що враховуючи стрімкий розвиток цифрових фінансових технологій в усьому світі, досить мало розглянуто питань, пов'язаних із сучасним станом впровадження ІТ-новацій у безготівкові розрахунки, який би дав змогу оцінити ефективність системи їх організації в країні.

За даними Національного банку України з початку 2020 року кількість операцій з використанням платіжних карток зросла на 18% до 4,3 млрд [10]. Пандемія коронавірусу та карантинні обмеження пришвидшили зміни в платіжних звичках громадян у бік безготівкових розрахунків, прискорили перехід до цифрових і безконтактних платежів. Сума безготівкових операцій становила 1550,1 млрд грн або 55,2% від суми усіх операцій із картками. Торік за підсумками дев'яти місяців 2019 року цей показник становив 49,7%. За кількістю безготівкових операцій показник ще вищий – 86 зі 100 операцій з платіжними картками здійснювалися безготівково впродовж дев'яти місяців 2020 року. Водночас кількість операцій з отримання готівки з платіжних карток зменшилася на 11,3%, а сума – на 3,3% проти дев'яти місяців 2019 року. Крім того, зросла частка операцій в інтернеті – до майже 30% за сумою від усіх безготівкових операцій, здійснених з платіжними картками. За 9 місяців 2019 року цей показник становив 27%. [10]. Такому стану сприяла поява на ринку ІТ-новацій, які є цікавими та зручними для сучасного споживача. Про це доводить збільшення кількості безконтактних платіжних карток більше, ніж удвічі (з 3,9 млн шт. до 8,6 млн шт.). При цьому кількість токенизованих платіжних карток станом на 01 січня 2020 року становила 2,5 млн шт. [10] Слід зауважити, що токенизовані платіжні картки є створеними в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які використовуються для здійснення операцій із застосуванням гаджетів із функцією NFC (зокрема через платіжні сервіси наприклад, Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay тощо) [11]. Крім того, розширюється перелік товарів та послуг,

за отримання яких можна розраховуватися у безготівковій формі – торговельні мережі, транспорт тощо.

Технології впливають не тільки на ефективність бізнесу, а й на те, як економіка функціонує і готується до майбутнього. Уряди всього світу вкладають значні кошти у національну цифрову економіку задля її ефективності й успішності. Водночас, п'ятірку країн-лідерів у впровадженні ІТ-новацій у безготівкові розрахунки об'єднує єдина мета – це генерація знань за напрямом цифрових технологій, проте кожна країна підходить до цифрової конкурентоспроможності по-різному. Так, Сполучені Штати і Швеція дотримуються збалансованого підходу генерації знань, віддаючи перевагу створенню сприятливих умов для розвитку технологій і готовності до прийняття ІТ-новацій. Сінгапур, Данія і Швейцарія пріоритетним вважають один або обидва фактори [12]. Слід зазначити, що рух до безготівкового суспільства як в Китаї, так і в Швеції активно підтримується їх урядами і центральними банками завдяки надзвичайній рентабельності цієї справи. Уряди Індії, Кенії і Швеції, а також Організація Об'єднаних Націй активно популяризують використання безготівкових платежів заради суспільної охорони здоров'я [12]. Разом з тим, побоювання з приводу передачі хвороби змушують споживачів переосмислити те, як вони здійснюють покупки і платежі. Зважаючи на таку ситуацію, простежується динаміка створення сприятливих умов для компаній, що випускають кредитні карти, банківських установ і цифрових платформ, які отримують неабияку вигоду від світової економічної кризи задля просування безготівкових розрахунків, спонукаючи споживачів і роздрібних продавців використовувати карти і додатки для смартфонів, які приносять прибуток. Так, за даними Британського консорціуму підприємств роздрібної торгівлі (BRC), тільки у Великобританії у 2020 році ритейлери заплатили 1,3 млрд фунтів сторонніх зборів, що на 70 млн фунтів більше, ніж роком раніше [13].

Платіжні та процесингові компанії, такі як PayPal (чії акції виростили приблизно на 55% у 2020 році) і Adyen, що базується в Нідерландах (зростання

на 72%), також можуть виграти від ситуації з пандемією. Те ж саме і з компаніями, що займаються аналітикою даних і запобіганням шахрайства, і з підприємствами, які дозволяють продавцям приймати платежі за картками. Водночас реальні докази передавання вірусу через готівкові гроші відсутності, проте, «уявлення про те, що готівкові гроші можуть поширювати хвороботворні мікроорганізми, може змінити платіжну поведінку користувачів і фірм», як заявили фахівці Банку міжнародних розрахунків у дослідженнях впливу Covid-19 на використання готівки [14].

В Україні державна політика цифровізації суспільства була оприлюднена Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки і плані заходів щодо її реалізації [1]. Зокрема цим документом визначено основні заходи щодо розвитку електронної комерції та онлайн-технологій, лібералізації законодавчої, нормативної, регуляторної політики держави у сфері використання безготівкових розрахунків задля максимального усунення нормативних бар'єрів у сфері використання міжнародних систем і технологій безготівкових розрахунків. Реалізація зазначених заходів сприятиме створенню умов для поширення в Україні вітчизняних і міжнародних платіжних систем та безготівкових розрахунків, вплине на появу нових фінансових і платіжних послуг.

Отже, безготівкові розрахунки у цифровому суспільстві позбавляють від багатьох непорозумінь, знижують активність нелегальної тіньової економіки і зменшують ухилення від сплати податків, забезпечують більший нагляд за економічною діяльністю і економічним середовищем, підвищуючи рівень контролю за обігом грошових коштів, забезпечуючи зниження злочинності тощо.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 67-р. від 17.01.2018 р. / Верховна Рада України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 31.10.2020).
2. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. *Ефективна економіка*. 2018. №12. С. 1–8.

3. Мельник О. І., Вrabіє Н. В., Коваленко А. Р., Джосан В. П. [Вплив фінансових інновацій на розвиток економіки](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-20/). *Modern Economics*. 2020. Вип.19. С.120–125. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-20/](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-20/)
4. Некрасенко Л. А., Смолянська О.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку безготівкових платіжних інструментів в Україні. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. 2014. № 66(1108). С. 128–134.
5. Пшик Б. Забезпечення стійкості грошового обігу в Україні в контексті реалізації інструментів грошово-кредитної політики. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1. С. 15–20.
6. Сергєєва О.С., Матвієнко С.О. Сучасний стан та перспективи розвитку безготівкових платіжних інструментів в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип.3(08). С. 313–316.
7. Чуприна Л.В., Лелюк О.С. Проблеми та перспективи розвитку безготівкових розрахунків в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип.32. С. 462–467.
8. Gabor D., Brooks S. [The digital revolution in financial inclusion: international development in the fintech era](https://doi.org/10.1080/13563467.2017.1259298). 2017. *New Political Economy*, 22 (4), P. 423–436. DOI: 10.1080/13563467.2017.1259298.
9. Panos Georgios A., Wilson John O. S. Financial literacy and responsible finance in the FinTech era: capabilities and challenges. *THE EUROPEAN JOURNAL OF FINANCE*. 2020, VOL. 26, NOS. 4–5, 297–301 <https://doi.org/10.1080/1351847X.2020.1717569>
10. Веб-портал Національного банку України. URL : <https://portal.bank.gov.ua/uk> (дата звернення: 12.11.2020).
11. Веб-портал газети «Економічна правда». URL : <https://www.epravda.com.ua/news> (дата звернення: 10.11.2020).
12. Веб-портал Центру світової конкурентоспроможності IMD. URL : <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center/> (дата звернення: 10.11.2020).
13. Веб-портал газети «Сьогодні». URL : <https://economics.segodnya.ua> (дата звернення: 10.11.2020).
14. Веб-портал Банку міжнародних розрахунків. URL : <https://www.bis.org/> (дата звернення: 11.11.2020).

Annotation. *The paper substantiates the relevance of the implementation of innovative achievements in the digitalization of cashless payments. The features of settlements in the context of the spread of non-cash transactions using payment cards are considered. The main advantages of a modern system for organizing cashless payments using digital technologies are determined.*

Key words: *cashless payments, payment cards, payment systems, digital technologies, cash.*